

OKTAYAKBAL

Önce
Ekmekler
Bozuldu

İçindekiler

Bu da Son Önsöz.....	7
Önsöz.....	9
Önsöz.....	11

ÖNCE EKMEKLER BOZULDU

Önce Ekmekler Bozuldu.....	17
Semt.....	25
Sahil Kahvesi.....	33
İstasyon.....	39
Yağmur Altında İnsanlar.....	43
Köprü Üstü.....	49
Meydan.....	55
Kibrit Alevi.....	61
Gölgeli Durak.....	67
Son Vapur.....	71
Diyojen Kendini Arıyor.....	77
Anıların Aynası.....	81
Yağmur Ahmakları İslatıyordu.....	85
Şeytan Geçti.....	89
Herkes Gibi Bir İnsan.....	91

Sineğin Kızı ve İnsanlar	97
Sen, Uzaktaki	101

YAPIT HAKKINDA

Önce Ekmekler Bozuldu İçin Ne Dediler?	107
Oktay Akbal'ın Öyküleri	111
Oktay Akbal'ın Öykücülüğü Üzerine Yaklaşımlar	127

Bu da Son Önsöz

Benim bir parçam mı? İstesen de ondan kopamazsın. Yirmili yaşları anımsamak bile olanaksız. Bir resim duruyor karşı duvarda, yıllardır bakar durur! Kasketli bir liseli! ‘Beni oralarda bırakıp çekip gittin’ dercesine!..

İşte o günlerde yazmıştım bu öyküleri. Ben mi, bir başkası mı? Zaman zaman bir başkası değil miyiz? Ne ilgisi var benimle? Bıraktığım yerden nasıl yürüyüp geldiler bugüne bu öyküler? Yadsıyamazsın, senin hepsi, kalemle, daktilo ile, sözcük sözcük canlandırdığın insanlar, olaylar, aşklar... Kendi paranla bastırdığın küçük bir kitap! Güzel eleştirilerle yazma savaşına böyle atılmadın mı?

“Önce Ekmekler Bozuldu” diye bir başlamışsın, sürüp gitmiş. Sonunda da, “Her şey ekmekle başladı, ekmekle bitecek” demişsin... Bitti mi, bitecek mi? ekmek her dönemde aslan ağzında! Ekmek, yoksulun, güçsüzün, direnişin, vb. başkaldırmanın silahı... Kırklı yıllarda fırın önlerindeki itiş kakışta, kadın erkek çoluk çocuğun yaşadığı, bugünlerde de güncelliğini yitirmeyen kutsal değer...

“Önce Ekmekler Bozuldu” da bir gerçeğin düşünüyü, bir düşün gerçeğini vermek istedi o kasketli lise öğrencisi!.. Şimdi yeni okurlara verecek mi yeni bir şeyler!..

Kaçıncı baskı, belki onuncu, belki daha çok... **Edebiyat** dünyasında kendine bir köşe bulmuş ya, daha ne ister? Yazarlar gider; kalırsa şiirler, öykülerdir kalacak, kalabilecek...

Hepsi bu...

Oktay Akbal
Eylül 2008

Önsöz

Bütün bunları ben mi yazdım? Bir yazar yetmiş beş yaşına geldi mi o güzel çocukluk, ilkgençlik günlerine yabancı mı olur? Anılar da eskimez mi? Hiç değilse biçim, anlam değiştirmez mi? Ama yazılmışsa, basılmışsa, o günlerde herkese sunulmuşsa ister istemez bir şeyler kalacaktır yaşanmış, duyulmuş anılardan...

Önce Ekmekler Bozuldu 1946'da yayınlanan ilk kitabım. Annemin sattığı Tophane'deki evin parasıyla bastırılmıştım. İki yüz liraya bin beş yüz tane. Her biri altmış kuruş. Kendim dağıtmıştım. Şehzadebaşı'ndaki tütüncü altmış kuruşu çok görmüştü. "Kim alır bu paraya?" demişti, yine de hatır için camın önüne koymuştu. Kapağını Fahir Onger çizmişti, *Yenilikler* dergisinin ilk yayını, ikinci kitap Samim Kocagöz'ün *Sığınak*'ı oldu. Hepsi bu kadar; Necatigil, Birsal, Tirali ve benim ortak dergimiz ancak dört sayı yaşayabilmiş, yayıncılık ise bir düş olarak kalmıştı.

Önce Ekmekler Bozuldu, daha kalın olabilirdi, ama dergilerde çıkmış başka öyküleri, düzyazı parçalarını kitaba almıştım. Kendime göre bir seçme yapmıştım. Şimdi bu kitabın arka bölümünde "*Diyojen Kendini Arıyor*" adlı yarım kalan romanımın parçalarını da bulacaksınız. On sekiz-yirmi yaşlarındaki

genç bir yazarlık heveslisinin duygusal seslenişleri. Tam altmış yıl önceden...

Bu *Önce Ekmekler Bozuldu*'nun yeni bir basımı. Günümüz okurlarına bir şeyler duyurabilecek mi? Hiç değilse 40'lı yılların bir belgesel anısı sayılsın isterim. O İkinci Dünya Savaşı'na girdik gireceğiz kuşkuları içinde çarpınan bir İstanbul'da yazmak, yaratmak tutkusuna kendini kaptırmış on sekiz-yirmi yaşlarındaki bir gencin yaşantıları, düşleri, aşkları, umutları...

Oktay Akbal

1998

Önsöz

Bir yazar kendi kitabından söz eder mi? Alışılmadık bir şey... *Önce Ekmekler Bozuldu*'nun yeni basımını gözden geçirirken yıllar yıllar önceye gittim. Gitmek istedim. Ne var ki günümüzün içine demir atmışız, kıpırdamak olanaksız. Geçmiş, geçmişte kaldı. Anılar da eskidi, tükendi. Bambaşka biçimler aldı hepsi. "Önce Ekmekler Bozuldu" öyküsünü yazdığım da tam 21 yaşında idim. Yıl 1944... Savaşın en korkunç zamanı... 1941'de liseyi bitirmiştım. Okullar nisanda tatil edildi. İstanbul boşaltıldı. Trenler, kent halkını Anadolu kasabalarına indirimli taşıyordu. İstanbul'da evler, eşyalar ucuz ucuza satılıyordu. Alman orduları Balkanlar'a inmişti, Yunanistan düşmüştü. Bulgaristan Nazilerle işbirliği yapmıştı. Türkiye kuşatılmıştı. Karartma gecelerinde, vesika ekmeğiyle 'kendi' savaşımızı yaşıyorduk.

'Önce ekmekler bozuldu, sonra her şey,' diye başlar, 'çünkü dünyada savaş vardı. İnsanlar sebeplerini bilmeden, düşünmeden ölüyor, öldürüyorlardı,' diye sürer o öykü... Bir yabancı gibi okuyorum kendi yazdıklarımı şimdi. Nerde yirmi yaşın kişisi, nerde şimdiki kişi! 1944'ten 1979'a (şimdi 1998) otuz beş yıl var. Kişi olarak karşılaştık geçmişimizin 'insan'ı ile, ne yapardık

acaba? Bugün karşılaştığım genç yazarlarla, yirmisindeki yazın tutkunlarıyla konuşurken kendi yansımamı bulmak istediğim olur arada... 'Böyle miydim ben de?' derim. Eski resimler de bir anlam taşımaz. Yirmili yaşlar! Dünyayı egemenliğimize alacağımızı sandığımız bir dönem! Yarınlar bizim olacak! Hep yarınlar, yarınlar!..

“Bizler okulu bitireli yıllar oluyor. İhtiyarladığımızı bile duyanlarımız var. Savaş, en iyi yıllarımızı elimizden aldı, bizde en kutsal olan şeyleri yok etti. Sabah akşam işimize gidiyor, geliyoruz. Yüksekokula girenlerimiz de oldu. Onlar da gençlikten çıktılar. Hepimizi kötü düşünceler, çirkin duygular kapladı. Barış günlerinin insanları artık yok. Nice tanıdığım insanların şimdi hepsi bana yabancı geliyor. İyileri kötü, cömertleri hasis, duygularları katı yürekli oldular. Ah, o ekmeğin bozulması, insanların manyası muhakkak ki ekmektir.”

Bağışlayın beni, kendi yapıtımdan söz ettiğim, alıntılar yaptığım için... Ne var ki bir kuşağın, bir çağın yaşamıdır, duygulanmasıdır, yitirdiği değerli zamana acınmasıdır bu biraz da. Bu yüzden değil mi “Önce Ekmekler Bozuldu” nun öykü olarak, hiç değilse bir ad, bir simge olarak bunca yıldır etkisini sürdürmesi... Yaşamdan, insan gerçeğinden koparılan bir parça, bir kesit, bir duyarlılık, bir anı olarak...

İlk öykülerimle son yazdıklarım arasında bir ayırım varsa yılların kazandırdığı belirli bir ustalığın ağır basmasıdır. Yoksa ben o gençlik öykülerimin insanıyım yine. Ama bugün bu denli içten olamam, bu denli yalın, bu denli açık, bu denli arı... Gençliktir, gençliktedir en büyük güç. Ozanların, öykücülerin, sanatçıların gençlik yapıtlarına bakın. Hep bu tazeliği, bu yeniliği, bu içtenliği, bu bozulmamışlığı göreceksiniz... Sonraları, za-

man bizi yoğurur, evirir, çevirir, bir şeyler öğretir, birçok şeyleri de silip kazır üstümüzden, başka bir insan yapar bizleri... Daha düzgün, daha başarılı, daha etkileyici, daha sağlamdır olgun yaş yapıları. Ama gençliğin havası yoktur artık. Ne yapalım, “Yaşadık işte, suçumuz bu mu?” diye sorar kişi ilkgençlik yıllarının ürünlerine bakarken. “İyi ki yazmışım, iyi ki yaşadıklarımdan bir şeyler koparmış, ak kâğıtlara koymuşum,” der; pek de boşuna geçmemiş o yıllarım diye sevinç duyar. “Her şey ekmekle başladı, ekmekle bitecek,” diyen yirmi bir yaşın insanına teşekkür etmek istiyorum sizin önünüzde. O kişi, “ben”le ne denli ilişkili, ne denli yakın, ne denli benzer, orası hiç mi hiç belli değil!..

Oktay Akbal
1979

Önce Ekmekler Bozuldu

Önce Ekmekler Bozuldu

Önce ekmekler bozuldu, sonra her şey... Çünkü yeryüzünde savaş vardı. İnsanlar sebebini bilmeden, düşünmeden ölüyor, öldürüyorlardı. Savaş kelimesi dünyanın her yerinde en çok kullanılan söz olmuştu. Radyolarda marşlar, nutuklar şaşkın insan sürülerinin üzerine savruluyor, gazeteler korkuyla okunuyordu. Tramvaylar, vapurlar sabahları, akşamları tıklım tıklım, daima aceleci, sinirli, telaşlı bir kalabalığı şehrin bir ucundan öteki ucuna taşıyıp duruyorlardı.

İnsanlar kitle halinde olduğu gibi kişi olarak da başkalaştılar. Mesela savaştan önce bir insan işine gitmek için tramvay caddesine çıktığı zaman ilk olarak gökyüzüne bakar, mavi olduğunu görünce sebepsiz bir sevinç duyar, vakti varsa ağaçlar altından yürümeyi düşünür, adımları kaldırımlarda gezerken birtakım hayaller kurardı. Şimdiyse insanlar göğün mavi ya da siyah olmasına aldırış bile etmiyorlardı. Hepsi yalnız kendini düşünüyordu. Hayal kurmak artık geçmişte kalmıştı. Savaş zaten ilk önce hayalleri yok etti.

Ben barış günlerinde lise öğrencisiydim. Günün erken sa-

atlerinde kalkmam gerekirdi. Bense her sabah geç uyanırdım. Acele acele kahvaltımı eder, giyinir, sokağa fırlardım. Caddeden gitmek hoştur, insan başkalarını seyder, tramvayların gidiş gelişlerini görür, vitrinlere bakar, gazetelerin başlıklarına, dergilerin kapaklarına göz atar. Ama ben kestirme olduğu için arka sokaklarına gitmek zorundaydım. Okul zaten uzakta değildi. Büyük kapıdan geçer geçmez kapıcı başını sallardı, zil henüz çalınmıştır, anlardım. Hemen merdivenlerden tırmanıp sınıfa koşardım. Biraz sonra öğretmenimiz cebir dersine başlardı. Günün ilk dersi iyi dinlenir, cebir de olsa... Teneffüslerde arkadaşların ellerinde resimli, bol sayfalı dergiler görülürdü. Sinemadan, güzel kızlardan, iyi cins bacaklardan bahseden yazılar okunur, resimlere bakılırdı. Haftanın maçları üzerinde bahse girilir, Fener'in mi, Galatasaray'ın mı kazanacağı üzerinde tartışılırdı. Neler düşünürdük? Neler hayal ederdik? Tabii herkesin hayali boyuna bosuna göredir. Bizler lise öğrencileriydik, hayallerimiz vardı elbette. Dünyayı anladığımızı, her şeyi bildiğimizi sanıyorduk. Hele aşk, her zamanki gibi içimizdeydi. Zaten günler aşkın yeryüzünde saltanat sürdüğü günlerdi. Aşkın gene var olduğunu söyleyenler var, ama yalan. Aşk artık yok. Aşk hiç yeryüzünden kalktı. O, kuruşuna dizilen rehineler, üssüne dönmeyen pilotlarla beraber dünyamızdan uzaklaştı.

Evet, işte o günler aşkın içimizde var olduğu mutlu bir çağıydı. Hepimiz kendimize göre aşklarımızı yaşıyorduk. Mesela arkadaşım iki sınıf aşağıda bir kızla konuşuyordu. Ben de bazı akşamüstleri şehrin geniş caddelerinden birinde bir kızı beklemeye giderdim. O bazen gelir, bazen hiç görünmezdi. Ama ben hier defasında eve mesut dönerdim. Gelirse biraz dolaşır konuşurduk. Bana nelerden bahsedirdi; biraz her şeyden, sinemadan, ders-